

{יש להעיר כי בספר "שם הגדולים" בערך המקובל ר' אהרן ברכיה ממודינא זצ"ל בעל "מעבר יבק", העיד הגאון חיד"א כי ראה בבית יורשי הרב הנזכר חיבור גדול בכתובת יד ובו פירוש על תקוני הזוהר שהעתיק ר' אהרן ברכיה ממודינא מכתביהם של גורי האר"י ובתוכו ד' כרכים, והחיבור הראשון נקרא "שמן משחת קדש" והשני "שמן זית זך" וכו' עיי"ש, ואמנם חבורים אלו לא נדפסו מעולם ואין ידוע איזהו מקומן של קדשים, אך לא יפלא אם כשנוודע על מקום קיומן ימצאו בהן קטעים זהים לפירוש "חמדת צבי" הנזכר המיוסד גם הוא על התקונים, שאף עליו העיד מחברו כי יש בו ליקוט של תילי תילים ממקובלים קדמונים, ולה' פתרונים.

ולסיום פרטי החיבור הנזכר מן הראוי היה להעיר כאן שני רמזים על יחוסו של מחבר החמ"י לספר "חמדת צבי", ועל אף שאין ברמזים אלו ממש בכדי להוות משקל הכרעה כל שהוא, מ"מ מאחר וכבר נתחווירו הדברים כשמלה לאשר יש איתו נפש היפה, על כן מן הראוי היה שלא למנוע טוב מאוהבי הפרפראות, וראשית כל יש להעיר כי מאחר ובמאות השנים הראשונות של הדפוס טרם נדפס ספר הנושא את השם "חמדת" כפי שאכן ניתן לבחון בכל מאגרי הענק של ימינו, רגלים לדבר כי אכן יש למחבר החמ"י משלוח יד בספר זה, בה בשעה שאת מרבית מחיבורי החמ"י אותם זכר בספרו נקב בשם "חמדת" או בשורש המילה "חמד", ודוגמא לדבר הוא ספר "חמדת הלכות", "חמדת ישראל", "חמדה גנוזה", "ארץ חמדה", "מחמדי עין", ולא זו בלבד אלא שחישוב הגימטריא של הספר "חמדת צבי" נמצא זהה לחלוטין למנין הספר "חמדת ימים" עם הכולל כששניהם עולים למנין תקנ"ד, והדברים אומרים דרשני ודל"ב).

ספר "שם טוב קטן" הנדפס בשנת תס"ו באשכנז עם עדות המלכה"ד

עקבות נוספים מנוכחותו של מחבר החמדת ימים בערי אשכנז, ניתן למצוא בקונטרסים שהגיעו מאוחר יותר לידי ר' בנימין ביניש הכהן זצ"ל שהדפיסם בספרו "שם טוב קטן" בשנת תס"ו בעיר זולצבאך שבגרמניה, ועל אף שלא ציין בהקדמת ספרו מהיכן קיבל את הכתבים שמהן ערך את חיבורו, מכל מקום מוצאים אנו כי העיד מפורשות בשער ספרו שהוא מחובר ומלוקט מפי סופרים ומפי ספרים, ואף הוסיף לציין בשני מקומות בהקדמתו שם כי הוא ליקוט מכתבי הקדש של הרמב"ן והאר"י ומהר"ש מולכו זצ"ל ומשאר כתבים שמיצא בקיבוצים ישנים מכתביבת יד.

צילום מעדותו של המחבר "שם טוב קטן", כי ספרו מיוסד מתפלות שמצא בקיבוצי כתבי יד ישנים

**ממנו בחייו וכמותו : והס גנעי בני אלס ; ע"כ לא אכחד מלהעתיק בקינור נמרץ איך יתנהג
סאדם שיוכל להמלט תהן עבר אי עתיד ; אשר תיקון גדול כתפילות נוראות
ומעולות ; כאשר העתקתימה שמכאחי בקינור ג' אגנים בכתובת
יד כאשר הראני מן השמים להאיר עתישכלי ; זה
החלי ; בעור נורי ונולדי ;**

כד השפל בגינס ביגש בש"ט בררר יהורא ליב תבחן מקק קראטשין ;

ואכן בחיבור הנזכר ליקט המחבר תקוני קרי ותפלות ומנהגים לחדש אלול ולר"ה ויום כפור, ותפלות לרגלים ולליל הושענא רבה, בתוספת כוונות רבות ע"ד הסוד מהאריז"ל, ואמנם מאחר וקטעים רבים מהכוונות שליקט אינם מופיעים בספרי האר"י שלפנינו, ודאי שהקונטרסים שהגיעו לידו נלקטו מספרי כוונות שנכתבו ע"י מקובל קדמון מחכמי ארץ ישראל שליקט לספריו כוונות ששמע מיתר גורי האר"י לבד מתוספת מנהגים שנהג מעצמו או ששמע מרבותיו שאף הם היו מגורי האריז"ל.

עקבותיו של מחבר החמדת ימים בספר "שם טוב קטן"

אלא שבבואינו להשוות את התפלות והכוונות עם המנהגים שבתוכו לקטעים שבספר חמדת ימים, נמצא כי רובו של הספר זהה עם קטעי הספר חמדת ימים והוא מעין קיצור נמרץ מעיקרי הדברים

שכתב החמדת ימים בפרקים שסידר לימי חדש אלול ותשרי, ולא זו בלבד אלא שבספר שם טוב קטן (דפו"ר דף כ"ב ע"א) מצויה תפלה לחבטת ערבה בלשון "מקוצרת" מהתפלה שייסד החמדת ימים "באריכות" בספרו ואשר עליה חתם את הלשון "אנכי תקנתי", וניכר בזה בעליל כי למחבר ה"שם טוב קטן" הגיעו קונטרסים שהשאיר מחבר החמ"י בהיותו בערי אשכנז וביניהם תפלות רבות שאת חלקן מסר המחבר למייסד הסידור שערי ציון כשפגש בו פנים אל פנים בעת שהותו בונציה בשנת תט"ו, ואילו בקונטרסים שהגיעו לבעל ה"שם טוב קטן" נוספו תפלות רבות שלא נדפסו בשערי ציון כגון התפלה הנזכרת לחבטת ערבה, וה' תפלות שאחר ה' ספרי תהלים המיוסדות לליל הו"ר וכן תפלה לתקון קרי וכו'.

צילום שער ספר "שם טוב קטן" דפו"ר זולצבאך תס"ו

ויתירה מזאת כי המשווה בין המנהגים שבספר "חמדת ימים למנהגים שב"שם טוב קטן" יבחין בעליל כי המקור ששימש למחברו הוא לא אחר מקונטרסי של מחבר החמדת ימים, שהר במקומות שציין בעל ה"שם טוב קטן" כי העתיקם מקונטרסים שאת שמם לא זכר, ימצא המעיין בפרקי החמדת ימים כשעליהן חותמו של המחבר כי הוא ייסדן או שציין את מקור ממה שנהגו בבית המדרש של מורו, ומכל זה ניכר בבירור כי כתבי החמדת ימים הגיעו לחכמי אשכנז שנים רבות טרם שנדפס הספר לראשונה בשנת תצ"א וקרוב מאוד כי מחבר השם טוב קטן מעולם לא פגש את מחבר החמ"י שהרי ציין בהקדמתו כי חיברו לעת זקנותו בשנת תס"ו ואילו מחבר החמ"י נוכח בער אשכנז כמאה שנה קודם לכן סביבות השנים ש"ע - ש"צ, אלא שבלי ספק שאת הקונטרסים קיבל

מרבותיו או מיתר חכמי דורו וכפי שציין בהקדמתו "כי ציטט מכתבי יד ישנים כאשר הראוהו מן השמים".

ואכן דוגמא לדבר ניתן להבחין במנהג אמירת ד' מזמורי תהלים המסוגלים לשמירה מקרי והם מזמור ל"ט, פ"ח, קט"ז, קכ"ד, והדפיסם בעל "שם טוב קטן" (דפו"ר דף ד' ע"א) עם תוספת כוונותיהן ע"ד הסוד לאומרן בימות השנה כאשר את מקור המנהג לא מזכיר כלל, ואילו בספר חמדת ימים פ"ד מיוכ"פ אות ד' הביאם המחבר בתוספת המקור לאמירתן ואף ציין עליהם "כי כן נהגו בבית

מדרשו של מורו" לאומרן בליל יום כפור לשמירה מעון, ולא זו בלבד אלא שבסמוך למזמורים שם הובאה תפלה לשמירה מעון שאת כולה הביא החמ"י בספרו בתוספת נוסח יהי רצון בפתחתה, ויתירה מזאת שהמעיין ב"שם טוב קטן" דף י"ט ע"ב יראה שכתב שם בהנהגות יוכ"פ שאין לברך על הטלית גדול שלובשין בעת כל נדרי ונימק שם טעם ע"ד הסוד מהאריז"ל, ואולם בכתבי האר"י שלפנינו אין זכר לדבר זה מלבד בספר חמ"י שהאריך בזה בפ"ב מיוכ"פ אות ב' עיי"ש.

דוגמא נוספת לכך היא תפלה למי שנכשל בקרי שהובאה ב"שם טוב קטן" לאומרה בעת שאומר החזן בימים נוראים תפלת ומפני חטאינו, וכן כשמברכין החדש בשעה שאומר החזן מי שעשה ניסים ואף צירף לזה כוונה ע"ד הסוד, ואמנם בספר הנזכר לא ציין המחבר את מקורה של תפלה זו, ואילו בספר חמדת ימים הביא המחבר את הכוונה הנזכרת בתוספת מקור כשהעיד שם "כי כן ציוה מורי נר"ו לבעל תשובה אחד לתקון שז"ל", ואף בפרקי ר"ה הביא המחבר את התפלה הנזכרת וציין עליה כי מצא אותה "במחזור קדמון מכתובת יד". (עי' חמ"י פ"א מר"ח אות קי"ב, ופ"ז מחדש אלול אות קכ"ז).

ואכן דבר זה חוזר על עצמו במנהגים נוספים, והבולט שבהן הוא מנהג אמירת מזמור לדוד ה' אורי וישעי בחדש אלול שעל זה ציין החמ"י (פ"ד מאלול אות י"א) שהיה נוהג להוסיף את המזמור הזה למזמורי התשובה שאומרים קודם הסליחות בחדש אלול, וכן מזמור רננו צדיקים כי יש בהן י"ג שמות הוי"ה המכוונים כנגד י"ג מידות של רחמים המאירים בימים אלו, ואילו ב"שם טוב קטן" הובאו המזמורים הנזכרים (דפו"ר דף ט' ע"ב) בהעדר מקור, וכעין זה לענין מנהג אמירת מזמור למנצח ז' פעמים קודם התקיעות שמקורו מספר חמדת ימים שציין לזה בפ"ז מאלול אות צ"ז ממה שמצא כתוב "לאחד מתלמידי האריז"ל" ואילו ב"שם טוב קטן" (דפו"ר דף ט"ז ע"ב) שנדפס לראשונה כתשעים שנה לאחר פטירת אחרוני תלמידי האר"י הביאו ללא מקור, ועיין עוד ב"שם טוב קטן" (דפו"ר דף י"ב ע"ב) לענין סוד תענית מ' ימי רצון שמר"ח אלול עד יוכ"פ שציטט שם הטעם בהעדר מקורו, ואילו בחמ"י (פ"א מאלול אות כ"ב) שהביא טעם זה ציין עליו כי ראהו "במכתב לאחד קדוש מדר"ר", וכידוע שבסגנון לשון זו השתמש המחבר בג' הפיוטים המקודשים שהביא בספרו ללילי פסח ושבעות.

ואמנם מנהג ייחודי ביותר שאף עליו ניתן להצביע כי כתבי החמדת ימים הם ששמשו כמקור לבעל ה"שם טוב קטן", הוא מנהג אמירת ספר תהלים בליל הושענא רבה שאין לו זכר בכתבי האריז"ל והוא מיסודו של הרב חמדת ימים, ואילו המקובל ר' משה זכות תלמידו הביאו לדפוס לראשונה בונציה בשנת תי"ט בספר "שפר התקונים" ממה שקיבל ממורו ורבו ר' בנימין הלוי שעמד אז בראש הקהלה בצפת, ושם ציין הרמ"ז מפורשות בסוף הספר כי עתה הגיע לידו תוספת תיקון מהנהג בעה"ק צפת שמנהגם לומר בליל הו"ר אחר משנה תורה את כל ספר תהלים, והמעיין בספר חמ"י יבחין כי מדבריו ניכר בבירור כי הוא המייסד למנהג זה (פ"ו מסוכות אות ל"ב), ולא זו בלבד אלא שהוסיף החמ"י וציין שם באות ל"ג כי מצא כתוב שיש לומר אחר כל ספר וספר מזמור כ"ט הבו לה' כו' ומזמור צ"ח שירו לה' שיר חדש, ואילו בתקון של ר' משה זכות לא נדפסו שני מזמורים אלו, ואמנם המעיין ב"שם טוב קטן" דף כ"א ע"ב יבחין שהביא את מנהג אמירת התהלים כולל מנהג אמירת שני המזמורים הנזכרים וסודן כפי שהובאו בפרקי החמ"י.

ויתירה מזאת שהרי סמוך למנהג אמירת תהלים בליל הו"ר הביא בעל "שם טוב קטן" ה' תפלות יה"ר שאומרים בין כל ספר וספר ולא ציין את מקורן, ואילו בשפר התקונים הנז' שהדפיס הרמ"ז כיובל שנים קודם לכן בשנת תי"ט בונציה מציין עליהם מפורשות כי קיבלם מהרב"ל מצפת, כאשר

העולה מכל זה כי לידי מחבר ה"שם טוב קטן" הגיעו ללא ספק קונטרסים מכתיבת ידו של ר' בנימין הלוי, ונמצא כי שוב ניתן לחזור ולזהות את ספר חמ"י עם המקובל האלקי ר' בנימין הלוי.

ואכן תקצר היריעה מלהאריך בכל זה כפי שיראה המעיין ב"שם טוב קטן" כי רובו ככולו הובא בספרי החמ"י שלפנינו, ומכל זה מובן מאליו כי כתבי המחבר שהגיעו לערי אשכנז שנים רבות קודם לשנת תס"ו הם ששמשו מקור לרוב התפלות והכוונות שנדפסו ב"שם טוב קטן" ולא בחינם צויין בהקדמתו כי הוא מלוקט מקיבוצי כתבי יד ישנים, ועל כן לא יפלא מה שציין החמ"י בפרק י"ח משבת אות מ"ב כי רבים משלומי אמוני ישראל באשכנז נהגו כדבריו, ואשר ניכר מזה כי חותם השפעתו של המחבר בקרב חכמי אשכנז היה גדול מאוד באותם שנים ששהה בערים ההם. (ועי' מה שנכתב בסמוך אודות זהותם הברורה של הספר "שם טוב קטן" ו"אמתחת בנימין" עם הספר "תקוני ק"ש הנ"ל).

ספר "אמתחת בנימין" הנדפס בשנת תע"ו באשכנז עם עדות המלכה"ד

ספר נוסף בו נמצאים עקבותיו של מחבר החמדת ימים, הוא ספר "אמתחת בנימין" שאף הוא יצא מתח"י של ר' בנימין ביניש הכהן וצ"ל מח"ס "שם טוב קטן" הנז' והוא נדפס לראשונה בעיר ווילהרמרשדארף בשנת תע"ו, ואכן המעיין בספר זה

יבחין כי על אף שחלקים רבים מהספר "שם טוב קטן" הנדפס בשנת תס"ו חזר המחבר והדפיסם בתוכו מעמו' נ"ז והלאה, מ"מ הוסיף לו המחבר תפלות וסגולות רבות ויתר עניני קבלה מעשית שאף עליהם ציין בשער ספרו ובהקדמתו כי הם מלוקטים מפי סופרים ומפי ספרים וממקובלים עלומי שם.

והן אמת שהמעיין בהקדמה זו בד"ה "אמר המחבר התופר" יבחין כי כל דיבור זה זהה מילה במילה להקדמתו של ר' יהודה הכהן אשכנזי בספרו "סדר תקוני ק"ש על המטה" הנדפס בשנת שע"ה בפראג (ופורט לעיל בארוכה), ועל כן לא יפלא ששניהם כותבים בהקדמותיהם את אותו סגנון לשון של אותו מקובל "עולם השם" שהביא את הקונטרסים הללו לערי אשכנז בציננס בזה"ל, דברים עתיקים העומדים ברומזו של עולם נלקטים צו לעז קו לקו כתבים ממקובלים ראשונים אנשי השם אנשי מעשה ואחרונים ישרי לב כולם ישרים למבין בו.

ואכן מלבד כל הקטעים הזהים לספר "שם טוב קטן" המפורטים לעיל ניתן להבחין בעקבות נוספים של מחבר החמדת ימים, כמו תפלת לשם יחוד קודם קריאת שמו"ת שנדפסה שם בעמו' נ"ג בנוסח מקוצר מהנדפס בחמ"י פ"ג משבת אות כ"ב, וכן תפלות לליל שבועות ולתקון כרת שמפוזרים בסגנון דומה בפרקי החמ"י לשבועות ולנעורים בליל שישי, וכ"ז מלבד התפלות שהביא שם ומקורן ממייסד ה"שערי ציון", כמו תפלה לעצירת גשמים עם סדר מזמורים שאומרים קודם לכן, ובלי ספק שהגיעו לידי קונטרסים אחרים ממחבר החמ"י, שהרי בסדר המזמורים שם ישנם מעט שינויים ממה שמסר החמ"י לבעל השערי ציון על אף שסדר התפלה זהה במלואו, וניכר מזה כי מייסד התפלה שערך את סדר המזמורים בתקופות שונות בחייו הוסיף וגרע בהן מדעתו.

צילום שער ספר אמתחת בנימין שנת תע"ו

